

Psykologforeningens veilederutdanning: Fortsatt verd å satse på?

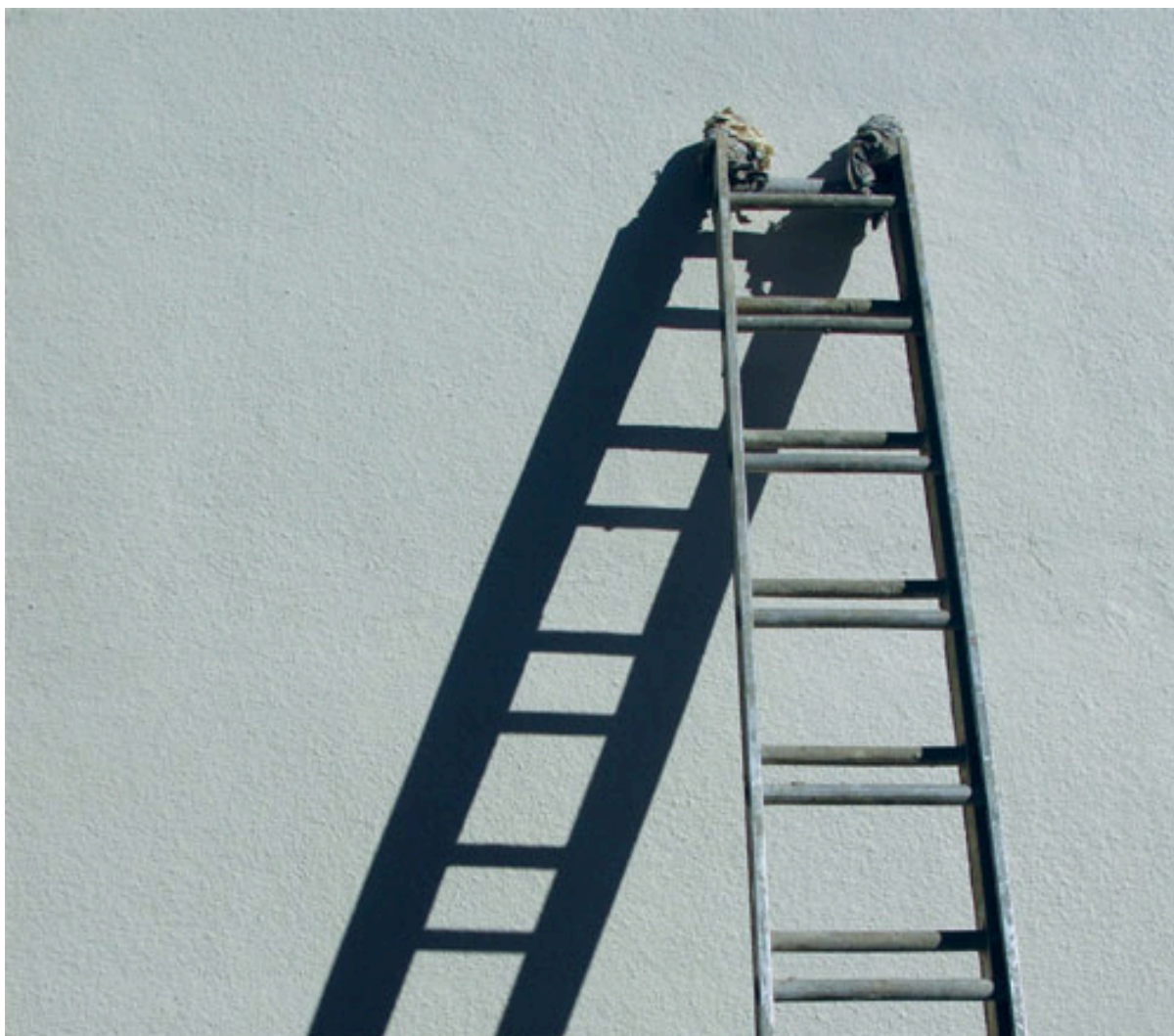
Geir Høstmark Nielsen , Eva Danielsen , Tor Erik Befring , Harald Bækkelund ,
Mona Duckert , Ingvild Skinstad Fossum og Inger Johanne Storesund

Psykologforeningens veilederutdanning: Fortsatt verd å satse på?

Tilbakemeldinger fra tidligere deltagere reiser spørsmål om nytteverdien av Psykologforeningens veilederutdanning.

IKKE KARRIEREBYGGENDE: Veilederutdannelsen oppleves faglig og personlig utbytterikt av psykologene som har gjennomført den, men jobbmessig gir den få fordelaktige konsekvenser.

Foto: Flickr.com

Veiledning er et anerkjent virkemiddel i utvikling av psykologers profesjonelle kompetanse og i kvalitetssikring av klinisk arbeid. Som spesifikk yrkesfunksjon stiller veiledning på linje med for eksempel utredning og behandling, og god veiledning krever teoretisk og praktisk kyndighet forskjellig fra eller i tillegg til den som gjelder for andre arbeidsoppgaver (Skjerve & Nielsen, 2011). I likhet med andre profesjonelle ferdigheter må veiledning læres. Men blant psykologer er

fortsatt de fleste kliniske veiledere her i landet relativt selvlærte. Det blir ikke stilt krav om formell veilederkompetanse for å kunne påta seg veiledning av kandidater under spesialisering. Som et rent subjektivt inntrykk vil vi også nevne at det finnes få og tilfeldige ytre insentiver, for eksempel lønnsopprykk, for å bruke tid og penger på å skolere seg som veileder.

Veilederutdanningen hadde gitt bedre lønn for bare 8 prosent av respondentene

I erkjennelsen av faglige argumenter for en mer bevisst og systematisk opplæring av veiledere lanserte Psykologforeningen i 1996 et toårig videreutdanningsprogram i klinisk veiledningsmetodikk. Til nå har 10 kull, med til sammen 224 deltagere, gjennomført programmet. I den anledning ønsket vi, med utspring i vårt arbeid i Specialistutvalget for felleselementene, å undersøke hvordan programdeltagerne i tilbakeblikk vurderer den faglige nytteverdien av veilederopplæringen, og om opplæringen har hatt jobbmessige konsekvenser. Kort sagt: Var det innsatsen verd? I tillegg ønsket vi å høre deltagerens syn på eventuell rett til tittelbruk etter fullført veilederutdanning. Undersøkelsen ble gjennomført ved hjelp av et kortfattet spørreskjema.

Psykologforeningens veilederutdanning

Av studieplanen fremgår det at utdanningen retter seg mot psykologspesialister eller erfarne psykologer som har ansvar for veiledning innenfor ulike virkeområder der psykologer har sin praksis (Norsk Psykologforening, 2011). 'Veiledning' brukes som betegnelse på en form for samarbeid mellom to eller flere psykologer med formål å kvalifisere og dyktiggjøre den eller de som mottar veiledning til en nærmere bestemt praksis eller yrkesutøvelse – som oftest psykoterapi, men også utredning, tverrfaglig samarbeid, henvisningsog dokumentasjonsarbeid.

Utdanningen har som mål at hver deltager skal få økt kunnskap om, dypere forståelse av og økt bevissthet om hva som kjennetegner god veiledning. Dette legges i sin tur til grunn for målet om å videreutvikle deltagerens handlingskompetanse og praktiske veiledningsferdigheter.

Utdanningen løper over 4 semestre. Den består av 4 todagers fellessamlinger og 9 heldagssamlinger i mindre grupper. I fellessamlingene veksler undervisningen mellom forelesninger, filmdemonstrasjoner, plenumssamtaler, gruppearbeid og ferdighetstrening. Gruppesamlingene består i hovedsak av at deltagerne mottar veiledning på eget veiledningsarbeid.

Innholdsmessig dekker fellessamlingene sentrale emner som kontraktetablering, modeller for veiledning, etiske og juridiske rammer for veiledning, bruk av ulike veiledningsmetoder, ulike

veiledningsformater, evaluering av veiledningsarbeid og terapeutferdigheter, forholdet mellom terapi og veiledning, når veiledning blir vanskelig, og forskning om veiledning.

Veiledning på egen veiledning foregår ved at deltagerne inngår i grupper à 5–6 kolleger og en gruppeveileder. Deltagerne forventes å medbringe problemstillinger og filmopptak (video/DVD) fra eget veiledningsarbeid for drøfting i gruppen, med henblikk på bevisstgjøring og profesjonell egenutvikling.

I tillegg til fellessamlingene og gruppemøtene inngår en selvstudiekomponent, der deltagerne forventes å sette seg inn i anvist litteratur, med et omfang på ca. 600 sider.

Tabell 1. Opplevd faglig og personlig utbytte av veilederutdanningen (n = 119).

1. Jeg opplevde det faglige utbyttet av veilederutdanningen som svært godt.	Prosent
4	38
5 = Helt enig	33
Total	100
2. Veilederutdanningen førte til større trygghet som veileder.	
1 = Helt uenig	0
2	6
3	20
4	39
5 = Helt enig	35
Totalt	100
3. Veilederutdanningen har bedret kvaliteten på veiledningen jeg gir.	
Absolutt ikke	0
I liten grad	3
I noen grad	39
I stor grad	47
I svært stor grad	11
Totalt	100
4. Jeg har som følge av veilederutdanningen fått et bedre faglig nettverk.	
Ja	44
Nei	56

1. Jeg opplevde det faglige utbyttet av veilederutdanningen som svært godt.	Prosent
Totalt	100

Undersøkelsen

Et kortfattet spørreskjema ble sendt elektronisk (Enalyzer) til samtlige psykologer som hadde deltatt i veilederutdanningen siden starten i 1996. Svarprosenten var 53. Det ble ikke sendt purring til ikke-respondenter. Omtrent tre firedeler (73 %) av respondentene var kvinner. Aldersmessig befant den største gruppen seg i området 51–60 år (38 %), men også gruppen 61–70 år var godt representert (26 %). Ingen respondenter var under 30 år. Det var også tilfellet for målgruppen som helhet. Respondentene fordelte seg tilnærmet likt over de ulike kullene. Fire av leddene i spørreskjemaet angikk faglig og personlig utbytte av å ha gjennomført veilederutdanningen, mens fire andre spørsmål gikk på om gjennomført veilederutdanning hadde hatt jobbmessige konsekvenser i form av bedre lønn, mer attraktive arbeidsoppgaver og konkurransefortrinn i arbeidsmarkedet. Deltagerne ble også spurt om det ville være til nytte om man på grunnlag av veilederutdanningen fikk rett til en tittel som kommuniserer formell veilederkompetanse.

Resultater og diskusjon

Spørsmålene om faglig og personlig utbytte av utdanningen og svarfordelingen er vist i tabell 1. Det fremgår at meningene var delte, men et klart flertall (71 %) av respondentene sa seg sterkt enige (score 4 eller 5) i at utbyttet hadde vært meget godt. Vi merker oss likevel at 9 % var klart negative (score 1 eller 2) i sin tilbakemelding. Resultatene viste også at majoriteten (74 %) opplevde at deltagelse i veilederutdanningen hadde bidradd til større trygghet i veilederrollen, mens 58 % i stor eller svært stor grad sa seg enig i at utdanningen hadde medført bedre kvalitet på eget veiledningsarbeid. Nær halvparten (44 %) av respondentene opplevde at de gjennom utdanningen hadde fått et bedre faglig nettverk.

Tabell 2. Vurdering av jobbmessige konsekvenser i form av konkurransefortrinn i arbeidsmarkedet (n = 119).

1. Veilederutdanningen har gitt meg bedre lønn.	Prosent
2. Veilederutdanningen har gitt meg flere veiledningsoppdrag.	
Ja	45
Nei	55
Total	100
3. Veilederutdanningen har ført til at jeg veileder andre veiledere.	
Ja	16
Nei	84
Total	100
4. Veilederutdanningen har styrket min mulighet til å få de stillinger jeg har ønsket/ønsker.	
Ja	34
Nei	66
Totalt	100

Spørsmålene om jobbmessige konsekvenser og svarfordelingen fremgår av tabell 2. Tabellen viser at veilederutdanningen hadde gitt bedre lønn for bare 8 % av respondentene. For mer enn halvparten (55 %) hadde gjennomført utdanning heller ikke ført med seg flere veiledningsoppdrag, innbefattet veiledning av andre veiledere (16 %). En noe høyere andel (34 %) mente å ha styrket sin konkurransevne i arbeidsmarkedet.

Til spørsmålet om det ville være nyttig å kunne markere fullført veilederutdanning gjennom en egen tittel svarte 65 % 'ja', 29 % 'nei' og 6 % 'vet ikke'.

Sett under ett gav undersøkelsen tre hovedfunn: 1) Majoriteten av respondentene har hatt betydelig faglig og personlig utbytte av veilederutdanningen. 2) Utdanningen har i relativt liten grad medført fordelaktige jobbmessige konsekvenser. 3) De fleste ser det som positivt om man på grunnlag av utdanningen gis rett til bruk av særskilt tittel.

Diskrepansen mellom punktene 1 og 2 er interessant. Mens langt de fleste opplevde sin deltagelse i veilederutdanningen som faglig og personlig berikende, synes gevinsten i form av lønnsøkning og andre jobbmessige fordeler langt mer beskjeden. Forklaringen på denne diskrepansen

er naturligvis sammensatt og må antas å variere fra deltager til deltager. Et nærliggende spørsmål er likevel om Psykologforeningen har underkommunisert veilederutdanningen overfor eksempelvis helsemyndigheter og arbeidsgivere. Noen mener at svaret er ja, jf. følgende fritekstkommentar fra en av respondentene:

Jeg var fornøyd med den muligheten utdannelsen gav meg til å få tenkt igjennom vesentlige problemstillinger...Derimot var og er jeg meget skuffet over Psykologforeningens manglende vilje til å 'markedsføre' sine egne veiledere, f.eks. på hjemmesidene. Det ble argumentert med at da ville noen liksom bli ansett som 'mer veiledere' enn andre. Men var ikke det nettopp meningen med utdannelsen da?

Et grunnleggende kritisk spørsmål er med andre ord om foreningen i tilstrekkelig grad har klargjort for seg selv hva den fagpolitiske hensikten med veilederutdanningen skal være, eller om utdanningen i det hele tatt skal ha en fagpolitisk funksjon. Man kan naturligvis hevde at deltagernes rent faglige og personlige utbytte er en vesentlig verdi i seg selv. Men derav følger ikke at en mer aktiv markedsføring er uten betydning, særlig tatt i betraktning at antall søkere til veilederutdanningen har vist en fallende tendens.

En beslektet problemstilling gjelder retten til bruk av tittel. Slik situasjonen er i dag, gis det ingen rett til å benytte tittel som kommuniserer at man har gjennomgått en formalisert utdanning som veileder. Spørsmålet om tittel har vært reist flere ganger i løpet av de snart 20 årene siden utdanningen startet, men mer formelle utspill har, så vidt vi vet, ikke forekommet.

Det vanligste argumentet mot å knytte en tittel til gjennomført utdanningsløp har vært at det kan bidra til et uheldig og uønsket klasseskille i form av A- og B- spesialister. Dette vil i sin tur, blir det gjerne hevdet, medføre at anseelsen til «vanlige » spesialister blir svekket, jf. følgende fritekstkommentar:

[Psykologforeningen] bør ikke fravike regelen om at psykologspesialister er kompetente nok til å tilfredsstille kravene som stilles til veiledning, også uten egne tilleggskurs... det svekker muligheten av å stå frem som kompetent nok gruppe på

en klar og tydelig måte. Vi i [Psykologforeningen] kan nok forstå nyansene, men det gjør neppe arbeidsgivere, og i hvert fall ikke befolkningen som helhet.

Et slikt syn kan naturligvis ikke avvises a priori. Motargumentet er at den som har gjennomført videreutdanningen, i alle fall er en *formelt* bedre kvalifisert veileder enn spesialistkolleger uten slik tilleggsutdanning. Etter vår oppfatning er ikke dette prinsipielt forskjellig fra bestemmelsen om at den som har fullført et spesialistløp, har rett til å kalle seg spesialist, mens en for øvrig dyktig psykologkollega uten spesialistgodkjenning ikke kan gjøre det. Det kan i denne sammenhengen også nevnes at psykiaterforeningens bruk av tittelen 'Psykoterapeileder' for psykiatrispesialister med veilederutdanning, så langt vi kan bedømme, ikke har svekket den alminnelige anseelsen til spesialister uten slik tilleggsutdanning.

En eventuell rett til tittel reiser et nytt spørsmål: Hva skal tittelen være? Vi har i forbindelse med utformingen av denne artikkelen lekt med flere ideer (Veilederspesialist, Spesialistveileder, Klinisk veileder NPF), men uten at noen har slått helt an. Mer kreative forslag etterlyses.

Med sin langt fra sofistikerte selvrapporteringsmetodikk og en responsrate på 53 % gir undersøkelsen ikke grunnlag for bastante konklusjoner. Men slik vi ser det, aktualiserer resultatene i det minste en del spørsmål som fortjener videre diskusjon innenfor foreningen, i fagmiljøene og i Tidsskriftets spalter.

Konklusjon

Hensikten med vår spørreundersøkelse var å få et bilde av hvordan deltagere i Psykologforeningens toårige veilederutdanning i etterkant vurderer sitt faglige og personlige læringsutbytte, om utdanningen har medført fordelaktige jobbmessige konsekvenser, og om fullført utdanning bør gi rett til relevant tittelbruk. Hovedbildet viser at utdanningen for de aller fleste har vært faglig og personlig utbytterik, mens jobbmessige konsekvenser har vært relativt fraværende. Rett til tittelbruk etter gjennomført utdanning blir av de fleste ansett som positivt. Resultatene av undersøkelsen inviterer til videre debatt.

Referanser

Norsk Psykologforening. (2011). *Studieplan for NPFs veilederutdanning*. Norsk Psykologforening, 26.04.2011.

Skjerve, J. & Nielsen, G. H. (1998). Utdanning av kliniske veiledere. Erfaringer fra et utdanningsprogram ved Universitetet i Tromsø. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 36, 1151–1156.

Skjerve, J. & Nielsen, G. H. (2011). Veilederopplæring. I M. H. Rønnestad & S. Reichelt (red.), *Veiledning i psykoterapeutisk arbeid* (s. 221–231). Oslo: Universitetsforlaget.